

בבא מציעא נ"ג

החומרות שבתרומה וביכורים על מעשר
הגמרא הביאה את דעת חזקיה, שינתן לפדות מעשר שני שאין בו שוה פרוטה, על ידי שאומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות שכבר חילל עליהם, שודאי הוסיף על הסכום שהיה עליו לחלל, לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו. ומקשה על כך ממה ששנינו, התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש, ואסורים לזרים³⁵⁸, והן נכסי כהן³⁵⁹, ועולים באחד ומאה³⁶⁰, וטעונין רחיצת ידים³⁶² והערב שמש. הרי אלו בתרומה וביכורים, מה שאין כן במעשר. ומשמע מכאן שההבדל הוא שמעשר בטל ברוב. ולכאורה מדובר במעשר שאין לו תקנה אחרת לא בפדייה ולא באכילה, ולכן הדין שבטל ברוב. ואם נאמר כחזקיה שיכול לפדותו במותר הפדיון שחילל, מדוע הוא בטל ברוב, הרי הוא דבר שיש לו מתירין³⁶³, וכל דבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף? עונה הגמרא, שניתן לומר שכוונת הברייתא במה שאמרה 'מה שאין כן במעשר', לומר שמעשר אינו בטל כלל. דוחה הגמרא, והרי אם נאמר כן, ייצא שיש חומרא במעשר על תרומה וביכורים, ומשנה זו שנויה במסכת ביכורים לגבי החומרות בתרומה ממעשר, ולא את הקולות בתרומה. שואלת הגמרא, והרי שנינו, והן נכסי כהן, ואם כן ייתכן שגם לגבי ביטול יש קולא בתרומה ובמעשר אינו בטל?

מעשר שני שאין בו שו"ר⁹ ושנכנס לירושלים ויצא בטל ברוב
אלא אומרת הגמרא, שאין לומר כן, כיון שהדבר מפורש שמעשר בטל ברוב. שהרי שנינו בברייתא, מעשר שני בטל ברוב. ובאיזה מעשר שני אמרו? במעשר שאין בו שוה פרוטה, ושנכנס לירושלים ויצא³⁶⁴. ואם נאמר כחזקיה, מדוע בטל הרי זה דבר שיש לו

358 צריך לשנות זאת משום מה שאין כן במעשר שאין בו אף איסור. רש"י. קשה מהמשנה בחלה שבה לא נשנה מה שאין כן במעשר. וי"ל כמו ששנינו בירושלמי שאפ' חצי שיעור אסור, או מדרבנן או מדאורייתא. ואין לפרש שאסורים לזרים אפ' ע"י פדיון. שהרי בפ' הערל אמר ששייר את אין לה פדיון. תוס'.

359 והכהן יכול לקחת בהם עבדים קרקעות ובהמה טמאה מה שאין כן במעשר. קשה ממה ששנינו במסכת מע"ש, לא נתתי ממנו למת, לא לקחתי ארון ותכריכים. אבל לחי בדומה למת מותר, ומותר לקנות בגדים. וי"ל שהמשנה היא היא כר"י שא' מעשר ממון הדיוט, או שגם רבי יהודה מודה שאין קונים עבדים אלא בגדים שהגוף נהנה מהם. או ששתי המשניות כר"מ ומדאורייתא מותר לקנות כל דבר והאיסור הוא מדרבנן. והדרשה בירושלמי שממעט סיכה היא אסמכתא למה שאסור מדרבנן. ואליבא דאמת בא למעט ארון ותכריכים. תוס'.

360 בספרי דורשים מהכתוב "ממקדשו ממנו" שתרומה עולה באחד ומאה. ועולה וכלאי הכרם באחד ממאתים מפני שכלל את איסורו. והיא אסמכתא בעלמא שהרי מדאורייתא תרומה עולה וכלאי הכרם בטלים ברוב ביבש ובששים בלח. וכן מוכח במה מקומות. תוס'.

361 ולוקחים מדה אחת ונותנים לכהן משום גזל השבט. ועולה וכלאי הכרם בטלים בא' ומאתים וא' צ' להרים. תוס'.

362 אפילו למגע, אבל לאכילה גם מעשר טעון רחיצת ידים לפי חכמים. תוס'.

363 אבל לא אומרים שתרומה היא דבר שיש לו מתירים שאפשר להשאל עליה. מפני שאין מצוה להשאל או כשנתנה לכהן ואינה ברשותו ואינו יכול להשאל. תוס'.

364 לקמן מפרשים שאין לו תקנה לא באכילה ולא בחילול. רש"י.

מתירין שאפילו באלף לא בטל? עונה הגמרא, מדובר שהוא לא פדה מעשר עד עכשיו, ואין בידו מעות מעשר. שואלת הגמרא, ויביא מעשר שיש לו ויצרפם? עונה הגמרא, שהמעורב בטל ברוב מן התורה, ומעשר דאורייתא ודרבנן לא מצטרפים. שואלת הגמרא יביא דמאי ויצרפנו עמו? עונה הגמרא, שיש חשש שמא יביא ודאי³⁶⁵, ונמצא ששזה חצי פרוטה שאינו מעורב נאכל בלא חילול.

פרוטה תופסת פרוטה וחצי לא תופסת ולא יביא איסר שמא יביא פרוטות ומעשר בפרוטה וחצי, ויחלל את המעשר בחצי הפרוטה על היתר? מתרצת הגמרא, שהפרוטה תופסת פרוטה, וחצי פרוטה לא תופסת כלל בפרוטה השניה. והמעורב אינו מצטרף להשלים לפרוטה מפני שדאורייתא ודרבנן לא מצטרפים³⁶⁶. שואלת הגמרא, ויביא איסר שלם ויחלל עליו מעשר בפחות מדמיו. ואומרת הגמרא שגוזרים שמא יביא שתי פרוטות³⁶⁷, ומעשר בשוי פרוטה וחצי ונמצא שחצי פרוטה נאכל בלא חילול³⁶⁸.

מעשר שנכנס לירושלים שנינו בברייתא לעיל, שמעשר שני בטל ברוב כשנכנס ויצא בטל ברוב כשנכנס לירושלים ויצא. שואלת הגמרא מדוע בטל ברוב, יחזור ויכניסנו³⁶⁹ עם התערובת לירושלים ויאכלנו בירושלים? עונה הגמרא, שהמעשר נטמא. שואלת הגמרא, ומדוע לא פודים אותו, הרי אמר רבי אלעזר, שלומדים מהכתוב "כי לא תוכל שאתו" ואין שאת אלא אכילה. שנאמר "וישא משאת מאת פניו" שפודים מעשר שני שנטמא אפילו בירושלים. אפילו שלומדים מהכתוב: "כי ירחק ממך המקום" "ונתתה בכסף" שמעשר שני אינו נפדה שם? עונה הגמרא, הברייתא מדברת בלקוח בכסף מעשר שני שאינו נפדה. שואלת הגמרא, שיפדה את הלקוח בכסף מעשר. שהרי שנינו במשנה, הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה? עונה הגמרא, שהברייתא היא כרבי יהודה שאמר שהלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יקבר³⁷⁰.

365 בגמרא במנחות ר"ט אמר לר"ש שזורי לך קח מן השוק ועשר עליו ולא גוזרים שמא יביא ודאי. מפני ששם ידע שאין מפרישים מחיוב על הפטור אבל כאן לא יעלה בדעתו שמעשר שני דרבנן ודאורייתא לא מצטרפים. תוס'.

366 אבל כשמחלל על מעות הראשונות יתכן שהעודף נתפס. כאשר הוא מחלל בסלע שלם, או בשקל, או באיסר. שאפ' המעשר שזה שלש פרוטות נתפס בכל האיסר. רש"י.

367 התוס' כתבו שאין להקשות ממה ששינו הפורט סלע ממעות מע"ש שמחללים על פרוטות וא"א לצמצם שהמעשר יהיה שוה פרוטות שלמות. וי"ל שמביא איסר עם הפרוטות ואין לגזור שמא יביא רק פרוטות מפני שהוא יודע שחצי פרוטה לא תפסה. אבל אם אינו יודע שדאורייתא ודרבנן לא מצטרפים. תוס'.

368 ולכן עדיף לו שיבטל ברוב. רש"י.

369 לעיל באין בו שו"פ לא הקשו כך מפני שהוא רחוק מירושלים בהרבה ונקרא דבר שאין לו מתירים ואבל כאשנכנס לירושלים ויצא משמע אפ' הוא קרוב מאד לירושלים. תוס'.

370 מפני שאינו חזק לתפוס את פדיונו. רש"י. בספרי מביא מהכתוב "הכסף" כסף ראשון ולא כסף שני. ובתחילת הפרק אמרו כסף ואפ' כסף שני הוא רק בכסף על כסף, אבל לא בפירות על כסף שני. ובמסכת מעשר שני, אמרו לו לר"י שהוא כ"ש ממעשר שנטמא ואמר להם אם אמרתם במעשר שנפדה ברחוק מקום, ומדוע צריכים את הדרשה? י"ל שהדרשה בספרי היא אסמכתא או שהכתוב טרח וכתב אפ' שהדבר נלמד מטעם אחר. תוס'.

אפ' שמחיצה לקלוט דרבנן לא פלוג ומעשר שקלטהו מחיצות ונפלו א"א לפדותו

שואלת הגמרא, אם כרבי יהודה אפילו לא יצא³⁷¹ יתבטל ברוב, כיון שאין לו פדייה?

אלא יש לומר שמדובר במעשר טהור, והכוונה שיצא, שנפלו מחיצות ירושלים³⁷². ולומדים מהכתוב: "לפני ה' אלקיכם תאכלנו", שמעשר שנכנס לפני המחיצות אי אפשר לפדותו כיון שהמחיצות קלטהו. שואלת הגמרא, והרי אמר רבא, שמהתורה מחיצות ירושלים נאמרו לעניין אכילה, וחכמים הם שתקנו שהם יקלטו את המעשר שבא לתוכן שלא ייפדה עוד. וחכמים גזרו רק כשהמחיצות קיימות ולא כשנפלו, ואם כן שייפדו? עונה הגמרא, חכמים לא חילקו בין אם המחיצות קיימות והמעשר יצא מתוכן³⁷³, ובין אם אינן קיימות, אלא כל שנכנס לתוכן אינו נפדה.

ר"ה ב"י א' בשם ר"ש בברייתא שנינו דבר אחד רב הונא בר יהודה אמר בשם רב ששת, מע"ש שאין בו שו"פ שנכנס לירושלים ויצא כוונת הברייתא במה שאמרה שמעשר פחות מפרוטה אינו נפדה, זה כשנכנס לירושלים שקליטת המחיצות מעכבת מלחללו על מעות הראשונות. ולכן אין פתרון לעשות כחזקיה. ואין לומר שיחזור ויחזירנו לירושלים ויאכלנו, כיון שהמחיצות נפלו. ואף שרבא אמר שקליטת המחיצות הם מדרבנן, מכל מקום לא חילקו חכמים בדבר וכל שנכנס לתוכן אינו נפדה. והברייתא אומרת שלא רק במקום ששווה פרוטה לא יפדו את המעשר, אלא אפילו כשאינו שווה פרוטה לא יפדוהו, ולא אומרים שהוא דבר שאינו שכיח ולא גזרו ונעשה כחזקיה, לחללו על מעות הראשונים.

תנו רבנן, נאמר: "וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו", ממעשרו ולא כל מעשרו. פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה שאינו בכלל גאולה³⁷⁴. ונחלקו האמוראים במה צריך שיהיה שווה פרוטה. רב אמי אמר, כשאין בו שוה פרוטה אינו נפדה³⁷⁵, אבל אם יש בו פרוטה היא תופסת את הפדיון. ורב אסי אמר, אינו נפדה אם אין בחומשו שוה פרוטה, עד שיהיה המעשר עצמו שווה ארבע פרוטות וחומשו פרוטה. רבי יוחנן אמר אין בו, רבי שמעון בן לקיש אמר אין בחומשו. ומקשה הגמרא ממה ששנינו, מעשר שני שאין בו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות. למי שאמר אין בחומשו מובן מה ששנינו דיו, שאפילו שבו יש כיון

"ממעשרו" ולא כל מעשרו פרט למע"ש שאין בו שווה פרוטה

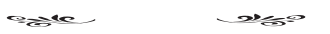
371 תוס'.

372 כשרובן נפלו, אבל אם מקצתם נפלו אפ' שאסור לטלטל בשבת הן מחיצות לענין אכילת מעשר. תוס'.

373 אבל בפרק חלק הגמרא מתרצת במעשר שני של עיר הנידחת שהעלו לירושלים שחכמים גזרו היכן שהמחיצות ישנן ולא אם אין מחיצות. ולא אומרת לא פלוג רבנן. תוס'.

374 ואינה תופסת פרוטה. רש"י.

375 אם אין בו שוה פרוטה הפדיון אינו תופס. ולא קשה מדוע לא נדרוש שאינו מוסיף חומש אבל הפדיון תופס. משום שמסתבר להעמיד את המיעוט בגופו של הפדיון ולא על החומש שהרי פחות מפרוטה אינו ממון. אבל למי שאמר אין בחומשו קשה שהיה צריך להעמיד את הדרשה שאינו מוסיף חומש, ולא שאינו תופס. תוס'.

שבחומשו אין צריך לעשות כחזקיה. אבל למי שאמר אין בו מהו דיו?¹, ונשארה הגמרא בקושיה.

הספק אם חומש הוא חומש מלגיו או חומש מלבר נפשט שהוא חומש מלבר מוסיף חמישית מן הקרן. או חומש 'מלבר', מוסיף

על הקרן שהיא ארבעה רבעים רבע נוסף שהוא חמישית מבחוץ. רבינא הביא ראייה ממה ששנינו בערכין בפודה הקדש שהמקדיש מוסיף בו חומש, ואדם אחר אינו מוסיף חומש. הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים הבעלים קודמין, מפני שמוסיפין חומש³⁷⁶. אמר אחד הרי עלי בעשרים ואחד הבעלים נותנים עשרים ושש³⁷⁷. עשרים ושנים הבעלים נותנים עשרים ושבע. בעשרים ושלוש הבעלים נותנים עשרים ושמונה. בעשרים וארבע הבעלים נותנים עשרים ותשע. בעשרים וחמש הבעלים נותנים שלשים³⁷⁸ לפי שאין מוסיפין חומש על עילוי של זה. וממה ששנינו שחומש של עשרים הוא ארבעה, ראייה שחומש הוא חומש מלבר.

ומביאה הגמרא שמצינו שתנאים נחלקו אם חומש הוא חומש מלגיו או חומש מלבר. שנינו בבבביתא רבי יאשיה אומר שלומדים מהכתוב: "וְיִסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו" שיהא הוא וחומשו חמישה. רבי יונתן אומר "חֲמִשָּׁתוֹ" חומשו של קרן.

376 ועשרים שלהם הם עשרים וחמישה, ואדם אחר אינו מוסיף חומש ועשרים שלו הם עשרים. רש"י.

377 כיון שאי אפשר לתת לו בעשרים ואחד כיון שההקדש יפסיד חמישה, ואי אפשר לתת לבעלים בפחות ממה שאדם אחר שם את הקרן. ולכן הבעלים נותנים לקרן עשרים ואחד, ומוסיפים חמישה שהם חומש מהעשרים שהם אמרו. רש"י.

378 הגמרא בערכין מקשה יאמר לגובר באדם במקומי שיתן את הקרן והחומש שאמרת. רש"י.

